JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
PHILIPPE LÉGER
20 päivänä tammikuuta 2000 *

1. Tämä ennakkoratkaisupyyntö koskee kuluttajalle myytäväksi tarkoitettujen elintarvikkeiden merkintöjä, esillepanoa ja mainontaa koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä annettua direktiiviä 79/112/ETY [1] (jäljempänä direktiivi 79/112/ETY).

Oberlandesgericht Köln (Saksa) haluaa tietää, onko maininnan "luonnonpuhdas" käyttö sellaisen hillon kuvaamisessa, joka sisältää pektiiniä hyytelöimisaineena ja jossa on lyijyn, kadmiumin ja torjunta-aineiden jälkiä, omiaan johtamaan kuluttajaa harhaan elintarvikkeen ominaispiirteistä.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

Direktiivi 79/112/ETY [2]

2. Direktiivissä 79/112/ETY vahvistetaan kuluttajalle myytäväksi tarkoitettujen elintarvikkeiden merkintää ja esillepanoa koskevat yleiset säännöt.

3. Direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Merkinnät ja tavat, joilla ne on tehty, eivät saa:

a) olla omiaan johtamaan ostajaa harhaan, erityisesti:

i) elintarvikkeen ominaispiirteiden osalta ja erityisesti sen luonteen,

* — Alkuperäinen kieli: ranska.

1 — 18.12.1978 annettu neuvoston direktiivi (EYVL 1979, L 33, s. 1), sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna direktiivin 79/112/ETY 7 artiklan säännöksistä myönnettävistä poikkeuksista 8.3.1999 annetulla komission direktiivillä 1999/10/EY (EYVL L 69, s. 22).

2 — Yhteisöjen tuomioistuimen asiakirja-aineistossa ei ole mainintoja ajanjaksosta, jonka kuluessa pääasian oikeusriidan tosiseikat tapahtuivat. Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan välipäätöksen päivämäärää, joka on 2.12.1998, käytetään siis viitteenä määrittämään, mitä direktiivin 79/112/ETY versiota tässä tapauksessa on sovellettava. Tuona ajankohtana direktiiviä 79/112/ETY sovellettiin sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna 27.1.1997 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 97/4/EY (EYVL L 43, s. 21).

yksilöllisyyden, ominaisuuksien, koostumuksen, määrän, säilyvyyden, alkuperän, valmistus- tai tuotantomenetelmän osalta;

ii) liittämällä elintarvikkeeseen vaikutuksia tai ominaisuuksia, joita sillä ei ole;

iii) esittämällä elintarvikkeella olevan erityisiä ominaisuuksia, kun tosiasiassa kaikilla samanlaisilla elintarvikkeilla on sellaisia ominaisuuksia;

— —."

4. Direktiivin 79/112/ETY 3 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Ainoastaan seuraavat tiedot on pakollisesti merkittävä elintarvikkeisiin edellytyksin, joista säädetään 4—14 artiklassa, ja jollei sanotuista artikloista muuta johdu:

1) nimi, jolla tuote myydään;

2) luettelo ainesosista;

— — ."

5. Direktiivin 79/112/ETY 6 artiklan 5 kohdan a alakohdassa säädetään seuraavaa:

"Ainesosaluettelon on sisällettävä kaikki elintarvikkeen ainesosat painon mukaan alenevassa valmistusajankohdan mukaisessa järjestyksessä. Luettelon otsikon tulee sisältää ilmaisu 'ainesosat'."

6. Direktiivin 79/112/ETY 15 artiklassa säädetään seuraavaa:

"1. Jäsenvaltiot eivät saa estää sellaisten elintarvikkeiden kauppaa, jotka ovat tämän direktiivin säännösten mukaisia, soveltamalla kansallisia elintarvikkeiden merkintöjä ja esillepanoa koskevia säännöksiä, joita ei ole yhdenmukaistettu.

2. Mitä 1 kohdassa säädetään, ei sovelleta kansallisiin säännöksiin, joita ei ole yhdenmukaistettu ja joiden perusteena on:

— —

— petollisten toimien torjuminen, edellyttäen, etteivät sellaiset säännökset ole omiaan estämään tässä direktiivissä annettujen määritelmien ja sääntöjen soveltamista;

— —."

Saksan lainsäädäntö

7. Lebensmittel- und Bedarfsgegenständegesetzin (elintarvikkeita ja kulutustavaroita koskeva Saksan laki; jäljempänä LMBG) 17 §:n säännösten tarkoituksena on suojata kuluttajaa harhaanjohtamiselta.

8. Tämän lain 17 §:n 1 momentin 4 kohdassa säädetään, että kiellettyä on

"käyttää sellaisia elintarvikkeita myytäessä, jotka sisältävät 14 — — tai 15 §:ssä tarkoitettuja sallittuja lisäaineita tai ainejäämiä — — sellaisia nimityksiä tai muita mainintoja, jotka viittaavat siihen, että elintarvikkeet ovat luonnonmukaisia tai luonnonpuhtaita (naturrein) taikka ettei niissä ole ainejäämiä tai epäpuhtauksia".[3]

9. LMBG:n 17 §:n 1 momentin 5 kohdan nojalla on kiellettyä myös "myydä elintarvikkeita käyttämällä harhaanjohtavaa nimitystä, mainintaa tai esillepanoa — — ".

10. Lisäksi LMBG:n 47 a §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

"Tässä laissa tarkoitettuja tuotteita, vaikka ne eivät täytä Saksan liittotasavallan elintarvikelainsäädännössä asetettuja vaati-

3 — LMBG:n 14 §:ssä kielletään sellaisten kasvinsuojeluaineiden, lannoitteiden tai torjunta-aineiden myynti, joita ei ole hyväksytty. LMBG:n 15 §:ssä kielletään sellaisten eläinrehujen myynti, jotka sisältävät farmakologisesti vaikuttavia aineita (pääasian vastaajan kirjallisten huomautusten 11 kohta).

muksia, saadaan tuoda maahan ja pitää maassa kaupan, jos ne on laillisesti valmistettu ja saatettu markkinoille toisessa Euroopan yhteisön jäsenvaltiossa — —. Tämän momentin ensimmäistä virkettä ei sovelleta tuotteisiin, jotka

1. eivät ole 8, 24 tai 30 §:ssä olevien kieltojen mukaisia taikka

2. eivät täytä muita terveyden suojelemiseksi annettuja säännöksiä, jollei — — liittovaltion ministerin yleisesti sovellettavalla ja Bundesanzeiger-lehdessä julkaistulla päätöksellä ole ilmoitettu, että tuotteet kelpaavat myyntiin Saksan liittotasavallassa."

II Tosiseikat ja pääasian käsittelyn vaiheet

11. Adolf Darbo AG:n (jäljempänä Darbo) kotipaikka on Itävallassa. Sen valmistamaa mansikkahilloa myydään tässä valtiossa sekä Saksassa tuotemerkillä "d'arbo naturrein" ja tarkemmalla nimityksellä "Garten Erdbeer" (puutarhamansikka).

12. Mansikkahillopurkin etiketissä on seuraava teksti:

"Darbon perhe aloitti vuonna 1879 hillojen valmistamisen. Vielä nykyäänkin d'arbo-hillot valmistetaan tekijältä toiselle siirtyneen tirolilaisen reseptin mukaisesti. Hillot keitetään ja niitä hämmennetään varovaisesti. Tämän ansiosta arvokkaat vitamiinit ja luonnollinen hedelmäaromi säilyvät.

Darbo AG, 6135 Stans,

Tirol — Itävalta

PUUTARHAMANSIKKA

Erikoishillo

Valmistettu vähintään 50 grammasta marjoja 100 grammaa kohden. Kokonaissokerimäärä 60 grammaa 100 grammaa kohden. Säilytetään avaamisen jälkeen viileässä.
Ainesosat: mansikoita, sokeria, sitruunamehutiivistettä, hyytelöimisaineena pektiini.

---

450 g"

13. Darbon valmistama mansikkahillo sisältää hyytelöimisaineena pektiiniä. Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevasta välipäätöksestä [4] käy ilmi, että se on "pääasiallisesti sitrushedelmien kuorien sisäpuolesta, hedelmäntähteistä ja sokerijuurikkaan sisuksesta laimennettujen happojen avulla saatava uute".

14. Kyseinen hillo sisältää myös jälkiä seuraavien aineiden jäämistä: < 0,01 mg/kg lyijyä, 0,008 mg/kg kadmiumia, 0,016 mg/kg prosymidonia (torjunta-aine) ja 0,005 mg/kg vinklotsoliiniä (torjunta-aine).

15. Itävallassa Österreichisches Lebensmittelbuchissa (Itävallan elintarvikesäännöstö) sallitaan maininnan "naturrein" (luonnonpuhdas) käyttö d'arbo-hillon pakkauksessa. Säännöstössä todetaan seuraavaa: [5]

"Silloin kun erikoishillot ja kevythillot on valmistettu käyttämällä ravintohappojen ja niiden suolojen sijasta pelkästään tuoretta tai fysikaalisesti säilyväksi tehtyä sitruunamehua (sitruunamehutiivistettä) eikä valmistuksessa ole käytetty tärkkelyssiirappia, ne saadaan varustaa huomiota kiinnittävällä maininnalla (naturrein). Tällaisia tuotteita ei saa säilöä kemiallisesti minkään pakkauskoon osalta."

16. Saksassa Verein gegen Unwesen in Handel und Gewerbe Köln eV (vilpillistä kilpailua elinkeinoelämässä vastustava yhdistys; jäljempänä Verein) nosti Darboa vastaan kanteen, jossa se vaati maininnan "naturrein" käytön kieltämistä. Verein katsoo, että maininta on LMBG:n 17 §:n 1 momentin 4 ja 5 kohdan vastainen kolmesta syystä.

Verein esittää ensiksi, että hyytelöimisaineena käytetty pektiini on lisäaine, jota kuluttaja ei odota olevan kyseisessä hillossa maininnan "naturrein" takia. Toiseksi tämä maininta on sen mukaan omiaan johtamaan kuluttajaa harhaan, koska sekä ilmassa että maaperässä, jossa hilloksi valmistetut marjat ovat kasvaneet, on saasteita. Kolmanneksi tätä elintarviketta ei voida nimittää "luonnonpuhtaaksi" siinä olevien lyijy-, kadmium- ja torjunta-ainejäämien takia.

17. Darbo kiistää ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa, että maininta "naturrein" olisi harhaanjohtava.

Se väittää, että kuluttaja on varautunut maaperän ja ilman saastumisen takia siihen, että elintarvikkeissa on haitallisia aineita. Lisäksi kuluttaja tietää, että hilloa ei voida valmistaa ilman hyytelöimisainetta, ja pektiini on hyvin tunnettu hillojen

4 — Ranskankielisen käännöksen s. 3.

5 — Österreichisches Lebensmittelbuchin (jäljempänä ÖMLB) kolmannen laitoksen "Hillot ja muut hedelmä- tai marjapohjaiset tuotteet" -nimisessä B 5 luvussa vahvistetaan edellytykset, joiden täyttyessä mainintaa "naturrein" (luonnonpuhdas) saadaan käyttää "erikoishillojen" myynnissä. Tässä lainattu säännös on ÖMLB:n 24 §. (Itävallan hallituksen kirjallisten huomautusten 2 kohta ja Darbon kirjallisten huomautusten 13 kohta).

hyytelöimisaine. Darbo väittää vielä, että koska elintarvike on laillisesti valmistettu Itävallassa ja sitä pidetään siellä laillisesti kaupan tuotemerkillä "d'arbo naturrein", sen on voitava saada myydä hilloaan Saksassa LMBG:n 47 a §:n 1 momentin ja EY:n perustamissopimuksen 30 ja 36 artiklan (joista on muutettuina tullut EY 28 ja EY 30 artikla) perusteella.

III Ennakkoratkaisukysymys

18. Koska Oberlandesgericht Köln on epävarma direktiivin 79/112/ETY 2 artiklan 1 kohdan a alakohdan i alakohdan ulottuvuudesta, se on päättänyt lykätä asian ratkaisemista ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Onko pakkausmerkintädirektiivin edellä mainitun kohdan vastaista se, että yhdessä jäsenvaltiossa (Itävalta) valmistettu ja siellä ja eräässä toisessa jäsenvaltiossa (Saksan liittotasavalta) mainintaa (naturrein) (luonnonpuhdas) käyttäen myytävä hillo sisältää hyytelöimisaineena pektiiniä ja < 0,01 mg/kg lyijyä (AAS), 0,008 mg/kg kadmiumia (AAS) sekä torjunta-aineita eli 0,016 mg/kg prosymidonia ja 0,005 mg/kg vinklotsoliiniä?"

IV Alustavat toteamukset

19. Darbo väittää kirjallisissa huomautuksissaan,[6] että Oberlandesgericht Kölnin kysymys on epätäsmällinen. Se esittää, että asiaa pitäisi tutkia perustamissopimuksen 30 artiklan kannalta. Siksi se pyytää yhteisöjen tuomioistuinta muotoilemaan ennakkoratkaisukysymyksen uudelleen, jotta voitaisiin määrittää, onko LMBG:n 17 §:n 1 momentin 4 ja 5 kohtaan perustuva kielto myydä kyseistä hilloa Saksassa tuotemerkillä "d'arbo naturrein" sellainen vaikutukseltaan vastaava toimenpide, jota voidaan perustella kuluttajansuojan kaltaisilla pakottavilla vaatimuksilla.

20. Esitän tästä kohdasta kolme huomautusta.

21. *Ensinnäkin* näyttää siltä, että Darbon ehdotusta on vaikea sovittaa yhteen ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämien toteamusten kanssa.

Oberlandesgericht Köln myöntää ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevassa välipäätöksessään,[7] että LMBG:n 17 §:n

6 — 9 kohta.

7 — Ranskankielisen käännöksen s. 7 ja 8.

1 momentin 4 kohdassa todellakin kielletään maininnan "naturrein" käyttö. Se kuitenkin toteaa, että LMBG:n 47 a §:n 1 momentin nojalla kyseisen hillon kaupan pitäminen Saksassa olisi kiellosta huolimatta sallittava, jos tuote on laillisesti valmistettu Itävallassa ja sitä pidetään siellä laillisesti kaupan. Oberlandesgericht Köln haluaa ennakkoratkaisukysymyksessään tietää, täyttyykö tämä edellytys: se haluaa varmistaa, onko kyseisen hillon valmistaminen ja pitäminen kaupan Itävallassa tuotemerkillä "naturrein" direktiivin 79/112/ETY 2 artiklan 1 kohdan a alakohdan i alakohdan perusteella laillista. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei siis ole epävarma siitä, onko Saksan lainsäädäntö sinänsä perustamissopimuksen 30 artiklan mukainen.

22. *Toiseksi* on syytä kerrata, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yksinomaan kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on kunkin asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta.[8] Perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla yhteisöjen tuomioistuin ei voi arvostella ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen perusteita.[9]

23. *Kolmanneksi* Darbon ehdottamalla uudelleenmuotoilulla olisi joka tapauksessa vain vähäpätöinen vaikutus ennakkoratkaisukysymykseen annettavaan vastaukseen.

Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneena käytäntönä on tutkia perustamissopimuksen 30 ja 36 artiklan yhteydessä, voitaisiinko riidanalaisen kansallisen säännöksen päämääränä oleva kuluttajansuojan tavoite saavuttaa jollakin sellaisella toimenpiteellä, joka rajoittaisi kaupan vapautta vähemmän kuin kyseisen elintarvikkeen myyntikielto.[10] Tämän osalta yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että "EY:n perustamissopimuksen 30 artiklan kanssa on ristiriidassa sellainen kansallinen sääntely, jolla kuluttajien suojaamiseksi kielletään pitämästä kaupan sellaisia elintarvikkeita, jotka on laillisesti valmistettu ja saatettu kaupan pidettäväksi toisessa jäsenvaltiossa, kun kuluttajansuoja taataan *merkinnöin, jotka vastaavat — — direktiivin 79/112/ETY säännöksiä* — — ".[11]

8 — Ks. mm. asia C-127/92, Enderby, tuomio 27.10.1993 (Kok. 1993, s. I-5535, 10 kohta; Kok. Ep. XIV, s. 429); yhdistetyt asiat C-332/92, C-333/92 ja C-335/92, Eurico Italia ym., tuomio 3.3.1994 (Kok. 1994, s. I-711, 17 kohta); asia C-146/93, McLachlan, tuomio 7.7.1994 (Kok. 1994, s. I-3229, 20 kohta) ja asia C-264/96, ICI, tuomio 16.7.1998 (Kok. 1998, s. I-4695, 15 kohta).

9 — Ks. mm. asia 13/68, Salgoil, tuomio 19.12.1968 (Kok. 1968, s. 661, 672; Kok. Ep. I, s. 365) ja asia C-7/97, Bronner, tuomio 26.11.1998 (Kok. 1998, s. I-7791, 17 kohta).

10 — Ks. esim. asia 261/81, Rau, tuomio 10.11.1982 (Kok. 1982, s. 3961, erityisesti 17 kohta) ja asia 176/84, komissio v. Kreikka, tuomio 12.3.1987 (Kok. 1987, s. 1193, erityisesti 29 kohta).

11 — Asia C-383/97, Van der Laan, tuomio 9.2.1999 (Kok. 1999, s. I-731, tuomiolauselman 1 kohta, kursivointi tässä).

Oberlandesgericht Kölnin tässä tapauksessa esittämän kysymyksen sisältö on samanlainen: kysymyshän koskee nimenomaan sitä, ovatko kyseisen hillon pakkausmerkinnät direktiivin 79/112/ETY säännösten mukaiset.

24. Tästä syystä katson, että ennakkoratkaisukysymystä ei ole syytä muotoilla uudelleen Darbon esittämällä tavalla.

V Vastaus ennakkoratkaisukysymykseen

25. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa ennen kaikkea tietää, onko maininnan "luonnonpuhdas" käyttö sellaisen mansikkahillon kuvaamisessa, joka sisältää pektiiniä hyytelöimisaineena ja jossa on lyijy-, kadmium- ja torjunta-ainejäämien jälkiä ennakkoratkaisukysymyksessä mainittuina pitoisuuksina, omiaan johtamaan kuluttajaa harhaan direktiivin 79/112/ETY 2 artiklan 1 kohdan a alakohdan i alakohdassa tarkoitetuista elintarvikkeen ominaispiirteistä.

26. On syytä kerrata, että yhteisöjen tuomioistuin on useaan otteeseen joutunut arvioimaan nimitysten, tavaramerkkien tai mainoksessa annettujen tietojen harhaanjohtavuutta perustamissopimuksen tai johdetun oikeuden määräysten ja säännösten perusteella.[12] Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä käy ilmi, että arvioidessaan sitä, onko nimitys, tavaramerkki tai mainoksessa annettu tieto omiaan johtamaan ostajaa harhaan, se on ottanut huomioon "tavanomaisessa määrin valistuneen, kohtuullisen tarkkaavaisen ja harkitsevan keskivertokuluttajan oletetut odotukset".[13]

27. Tutkin seuraavaksi tämän arviointiperusteen nojalla, onko maininnan "luonnonpuhdas" käyttö d'arbo-hillossa olevien riidanalaisten aineiden vuoksi omiaan johtamaan kuluttajaa harhaan elintarvikkeen ominaispiirteiden osalta.

Pektiinipitoisuus

28. Pektiini on elintarvikkeiden muista lisäaineista kuin väri- ja makeutusaineista

12 — Ks. esim. asia C-362/88, GB-Inno-BM, tuomio 7.3.1990 (Kok. 1990, s. I-667; Kok. Ep. X, s. 367); asia C-238/89, Pall, tuomio 13.12.1990 (Kok. 1990, s. I-4827); asia C-126/91, Yves Rocher, tuomio 18.5.1993 (Kok. 1993, s. I-2361; Kok. Ep. XIV, s. 201); asia C-315/92, Verband Sozialer Wettbewerb, tuomio 2.2.1994 (Kok. 1994, s. I-317; ns. Clinique-tapaus; Kok. Ep. XV, s. 13); asia C-456/93, Langguth, tuomio 29.6.1995 (Kok. 1995, s. I-1737) ja asia C-470/93, Mars, tuomio 6.7.1995 (Kok. 1995, s. I-1923).

13 — Asia C-210/96, Gut Springenheide ja Tusky, tuomio 16.7.1998 (Kok. 1998, s. I-4657, 31 kohta). Ks. myös em. asia Mars, tuomion 24 kohta, ja asia C-303/97, Sektkellerei Kessler, tuomio 28.1.1999 (Kok. 1999, s. I-513, 36 kohta).

annetussa direktiivissä 95/2/EY [14] tarkoitettu "hyytelöimisaine". Se on aine, joka elintarvikkeeseen lisättynä antaa elintarvikkeelle hyytelömäisen rakenteen. [15]

29. Pektiinin käyttöä erikoishilloissa säännellään pääasiassa kahdella yhteisön säädöksellä: edellä mainitulla direktiivillä 95/2/EY sekä hedelmähilloja, hyytelöitä ja marmeladeja sekä kastanjasosetta koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä annetulla direktiivillä 79/693/ETY. [16]

Direktiivissä 95/2/EY pektiini kuuluu niihin aineisiin, joita saadaan lisätä erikoishilloihin [17] quantum satis -periaatteen perusteella. [18] Ilmaisulla "quantum satis" tarkoitetaan, että enimmäistasoa ei ole määritelty, vaan ainetta on käytettävä hyvän valmistustavan mukaisesti. [19]

Direktiivissä 79/693/ETY sallitaan pektiinin käyttö myös erikoishillojen valmistuksessa. [20]

30. Pektiini voi olla nestemäisessä tai kiinteässä muodossa. Direktiiveistä 95/2/EY ja 79/693/ETY käy ilmi, että kiinteä pektiini on *lisäaine* (E 440), [21] kun taas nestemäistä pektiiniä pidetään elintarvikkeen *ainesosana*. [22]

31. Tässä tapauksessa ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevassa välipäätöksessä ei täsmennetä, onko Darbon käyttämä pektiini nestemäistä vai kiinteää. Kuten komissio aivan oikein tähdensi, tämä seikka ei kuitenkaan ole merkittävä arvioitaessa, onko riidanalainen merkintä direktiivin 79/112/ETY vaatimusten mukainen.

32. Tämän direktiivin 6 artiklan 4 kohdan a alakohdan mukaan "*ainesosalla* tarkoitetaan elintarvikkeen tuotannossa tai valmistuksessa käytettyä ainetta, *lisäaineet mukaan lukien*, joka on mukana valmiissa tuotteessa sellaisenaan tai jossakin muussa muodossa". [23]

14 — 20.2.1995 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EYVL L 61, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna 19.12.1996 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 96/85/EY (EYVL 1997, L 86, s. 4) ja 15.10.1998 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 98/72/EY (EYVL L 295, s. 18; jäljempänä direktiivi 95/2/EY).

15 — Direktiivin 95/2/EY 1 artiklan 3 kohdan n alakohta.

16 — 24.7.1979 annettu neuvoston direktiivi (EYVL L 205, s. 5), sellaisena kuin se on muutettuna direktiivien 76/893/ETY, 79/693/ETY ja 80/777/ETY muuttamisesta Kreikan liittymisen vuoksi pysyvän elintarvikekomitean määräenemmistön edellytyksenä olevaa äänimäärää koskevan menettelyn osalta 22 päivänä joulukuuta 1980 annetulla neuvoston direktiivillä 80/1276/ETY (EYVL L 375, s. 77) sekä 18.11.1988 annetulla neuvoston direktiivillä 88/593/ETY (EYVL L 318, s. 44; jäljempänä direktiivi 79/693/ETY).

17 — Direktiivin 79/693/ETY määritelmän mukaan "erikoishillo" on "sopivan hyytelömäiseksi konsistenssiltaan tehty seos, joka koostuu sokereista ja hedelmälihasta — — " (liitteessä I olevan A kohdan 1 alakohta).

18 — Direktiivin 95/2/EY liitteet I ja II.

19 — Direktiivin 95/2/EY 2 artiklan 8 kohta.

20 — Direktiivin 79/693/ETY 5 artikla tulkittuna yhdessä sen liitteessä I olevan A kohdan 1 alakohdan, liitteessä III olevan A kohdan 1 alakohdan viimeisen luetelmakohdan ja liitteessä III olevan B kohdan kanssa.

21 — Direktiivin 79/693/ETY liitteessä III oleva B kohta ja direktiivin 95/2/EY liitteet I ja II.

22 — Direktiivin 79/693/ETY liitteessä III olevan A kohdan 1 kohdan viimeinen luetelmakohta ja direktiivin 95/2/EY 1 artiklan 5 kohdan b alakohta.

23 — Kursivointi tässä.

33. Tästä seuraa, että Darbon käyttämän pektiinin mainitseminen tuotteen ainesosaluettelossa on pakollista riippumatta siitä, onko se kiinteässä muodossa (ainesosa) vai nestemäisessä muodossa (lisäaine).

34. Kyseisen hillon pakkausmerkintä täyttää tämän vaatimuksen. Otsikon "*Ainesosat*" jälkeen on selvästi mainittu, että tuote sisältää "*mansikoita, sokeria, sitruunamehutiivistettä*" ja että siinä on "*hyytelöimisaineena pektiini*".

35. Pakkausmerkintä on siis direktiivin 79/112/ETY 3 artiklan 1 kohdan 2 alakohdan sekä 6 artiklan 4 kohdan a alakohdan ja 5 kohdan a alakohdan mukainen.

36. Direktiivin 79/112/ETY pakollisia tietoja koskevien säännösten lisäksi direktiivissä 79/693/ETY annetaan hillojen merkintöjä koskevia erityissäännöksiä.[24] Näiden erityissäännösten nojalla erikoishillojen pakkauksissa on oltava seuraavat tiedot:

"ilmaisu 'käytetty... g hedelmää 100 g:aa kohden', jossa lukuarvo ilmaisee sen määrän, joka on käytetty lopullisen valmisteen 100 g:aa kohden, kun lopulliseen valmisteeseen on käytetty seuraavia ainesosia: — — hedelmälihaa — — "[25]

sekä

"ilmaisu 'kokonaissokeripitoisuus... g/100g', jossa lukuarvo ilmaisee sen arvon, jonka refraktometri määrittää 20 asteessa valmiille valmisteelle — — ".[26]

37. Riidanalaisen tuotteen merkinnät täyttävät myös nämä kaksi lisävaatimusta. Merkinnässä mainitaan, että hillo on "*valmistettu vähintään 50 grammasta marjoja 100 grammaa kohden*" ja että sen "*kokonaissokerimäärä [on] 60 grammaa 1000 grammaa kohden*".

38. Tässä tilanteessa maininta "luonnonpuhdas" ei mielestäni voi olla omiaan johtamaan ostajaa harhaan kyseisen tuotteen koostumuksesta.

39. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on jo todennut 26.10.1995 antamassaan tuo-

24 — Direktiivin 79/112/ETY 4 artiklan 2 kohdan ensimmäisessä alakohdassa säädetään nimittäin seuraavaa: "Erityiselintarvikkeita koskevissa yhteisön säännöksissä voidaan 3 artiklassa mainittujen tietojen lisäksi vaatia merkintöihin sisällytettäviksi muita tietoja."

25 — Direktiivin 79/693/ETY 7 artiklan 3 kohdan a alakohta.

26 — Direktiivin 79/693/ETY 7 artiklan 3 kohdan b alakohta.

miossa, "kuluttajat, joiden ostopäätökseen hankittavien tuotteiden koostumus vaikuttaa, *lukevat ensin ainesosaluettelon*, joka on direktiivin [79/112/ETY] mukaan pakollinen." [27]

Lyijy-, kadmium- ja torjunta-ainejäämät

42. Vereinin esittämät muut väitteet koskevat d'arbo-hillossa olevia lyijy-, kadmium- ja torjunta-ainejäämien jälkiä.

Tässä tapauksessa kohtuullisen tarkkaavainen ja harkitseva keskivertokuluttaja saa ainesosaluetteloon tutustumalla välittömästi selville, että d'arbo-hillossa on hyytelöimisaineena pektiiniä. Kuluttaja pystyy siis riidanalaisen merkinnän perusteella tekemään ostopäätöksensä tietoisena kaikista asiaan vaikuttavista seikoista sekä tarvittaessa arvioimaan maininnan "luonnonpuhdas" täsmällisen merkityksen.

43. Kuten komissio perustellusti korosti, edellä mainitut jäämät eivät ole direktiivin 79/112/ETY 6 artiklan 4 kohdassa tarkoitettuja elintarvikkeen ainesosia. Ne eivät myöskään sisälly kyseisen direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa lueteltujen pakollisten tietojen luetteloon. Direktiivissä 79/112/ETY ei siis ole säädetty, että nämä tiedot olisi mainittava kyseisen hillon pakkauksessa.

40. On myös syytä kerrata, että yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että " — — jäsenvaltio ei voi perustellusti väittää, että direktiivin [79/112/ETY] 3 artiklan mukainen ainesosaluettelo olisi [direktiivin 79/112/ETY] 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla petollinen — — ". [28]

44. On kuitenkin tutkittava, onko maininnan "luonnonpuhdas" käyttö edellä mainittujen jäämäpitoisuuksien vuoksi omiaan johtamaan ostajaa harhaan direktiivin 79/112/ETY 2 artiklan 1 kohdan a alakohdan i alakohdassa tarkoitettujen elintarvikkeen ominaispiirteiden osalta. [29]

41. Koska kyseisen hillon ainesosaluettelo on direktiivin 79/112/ETY 3 artiklan sekä direktiivin 79/693/ETY säännösten mukainen, sen ei voida katsoa olevan omiaan johtamaan ostajaa harhaan.

45. D'arbo-hillon merkinnöissä on joitakin tietoja tuotteen valmistusmenetelmästä. Pakkausmerkinnöissä täsmennetään, että

27 — Asia C-51/94, komissio v. Saksa (Kok. 1995, s. I-3599, 34 kohta, kursivointi tässä).

28 — Em. asia Van der Laan, tuomion 37 kohta.

29 — Ks. vastaavasti em. asia Van der Laan, tuomion 39 ja 40 kohta.

hillo on valmistettu Darbon perheessä vuodesta 1879 tekijältä toiselle siirtyneen tirolilaisen reseptin mukaisesti. Reseptin mukaan hillot "keitetään ja niitä hämmennetään varovaisesti", jotta arvokkaat vitamiinit ja luonnollinen hedelmäaromi säilyvät. Lisäksi pakkauksessa mainitaan, että hillo on valmistettu "puutarhamansikoista".

46. Nämä tiedot huomioon ottaen mainin ta "luonnonpuhdas" ei ole omiaan johtamaan ostajaa harhaan kyseisen elintarvikkeen ainesosina käytettyjen marjojen *tuotantotavan* osalta. Kyseinen mainin ta ei mielestäni synnytä varsinkaan sellaista käsitystä, että kyseinen hillo olisi "luonnonmukaisesti" valmistettu tuote.

47. Kaupankäynnissähän luonnonmukaisesti viljellyt tuotteet esitetään yleensä kuluttajalle merkinnällä "luomu" tai "luonnonmukainen" varustettuina.[30] Tuotteissa voi olla myös merkintöjä, jotka tavalla tai toisella viittaavat luonnonmukaisiin tuotantotapoihin.[31] Kuten edellä havaittiin, d'arbo-hillon merkinnöissä ei ole tämänluonteisia mainintoja.

48. Kysymys onkin siitä, onko "tavanomaisessa määrin valistunut, kohtuullisen tarkkaavainen ja harkitseva keskivertokuluttaja" varautunut siihen, että "luonnonpuhtaassa" hillossa on lyijyn, kadmiumin ja torjunta-aineiden jäämien jälkiä.

49. Komissio pyysi kirjallisissa huomautuksissaan,[32] että yhteisöjen tuomioistuin käyttäisi täsmällistä arviointiperustetta ratkaistessaan tätä kysymystä. Se totesi, että monissa yhteisön oikeuden säädöksissä vahvistetaan elintarvikkeissa sallitut lyijyn, kadmiumin ja torjunta-aineiden jäämien enimmäispitoisuudet. Siksi se ehdottaa, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ilmoittamia arvoja verrataan yhteisön tasolla vahvistettuihin enimmäispitoisuuksiin. Komissio katsoo, että mainin ta "luonnonpuhdas" olisi omiaan johtamaan ostajaa harhaan vain siinä tapauksessa, että kyseisestä hillosta mitatut pitoisuudet ylittäisivät selvästi yhteisön sallitut enimmäisarvot.

50. Suomen hallitus[33] ei sen sijaan pidä tätä arviointiperustetta merkityksellisenä. Se korostaa, että kaikki elintarvikkeet, jotka vastaavat yhteisön oikeudessa vahvistettuja puhtausvaatimuksia, on ilman muuta luokiteltava "puhtaiksi". Jos käy ilmi, että kyseinen hillo täyttää nämä vaatimukset, mainintaa "luonnonpuhdas" on

30 — Ks. maataloustuotteiden luonnonmukaisesta tuotantotavasta ja siihen viittaavista merkinnöistä maataloustuotteissa ja elintarvikkeissa 24 päivänä kesäkuuta 1991 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 2092/91 (EYVL L 198, s. 1).

31 — Ks. asetuksen N:o 2092/91 kolmas perustelukappale ja 1 artiklan 1 kohta.

32 — Ranskankielisen käännöksen s. 9—11.

33 — Ks. mm. kirjallisten huomautusten 13 kohta.

pidettävä direktiivin 79/112/ETY 2 artiklan 1 kohdan a alakohdan iii alakohdan vastaisena. Siinä tapauksessa maininta nimittäin tarkoittaisi Suomen hallituksen mielestä sitä, että "elintarvikkeella esitetään olevan erityisiä ominaisuuksia, kun tosiasiassa kaikilla samanlaisilla elintarvikkeilla on sellaisia ominaisuuksia".

51. Tässä tapauksessa katson, että maininta "luonnonpuhdas" voisi olla omiaan johtamaan kuluttajaa harhaan elintarvikkeen ominaispiirteistä *kahdessa tilanteessa.*

Ensinnäkin maininta "luonnonpuhdas" olisi omiaan johtamaan ostajaa harhaan, jos kyseisessä hillossa olisi jälkiä lyijyn, kadmiumin ja torjunta-aineiden jäämistä. Tällöinhän elintarvike sisältäisi myrkkyjä tai epäpuhtauksia, mitkä kiistatta estäisivät maininnan "luonnonpuhdas" käytön.

Toiseksi vaikka katsottaisiin, että kyseisessä hillossa voi kohtuudella olla jälkiä lyijyn, kadmiumin ja torjunta-aineiden jäämistä, maininta "luonnonpuhdas" olisi edelleen omiaan johtamaan ostajaa harhaan, mikäli nämä jäämät olisivat tuotteessa hyvin suuria. Tässä tapauksessa elintarviketta ei selvästikään voitaisi enää kuvata "luonnonmukaiseksi" lyijy-, kadmium- ja torjunta-ainejäämien pitoisuuksiensa vuoksi. Tällaisessa tilanteessa myös se tosiseikka, että hillon pakkausmerkinnöissä on jätetty ilmoittamatta ostajalle edellä mainituista jäämistä, merkitsisi direktiivissä 79/112/ETY tarkoitettua kuluttajan harhaanjohtamista.

52. Ensimmäisessä tapauksessa on tarkasteltava, onko luonnonympäristössä lyijyä, kadmiumia ja torjunta-aineita.

53. Toinen tapaus liittyy komission ehdottamaan arvosteluperusteeseen siltä osin, että tässä tapauksessa edellytetään ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ilmoittamien pitoisuuksien vertaamista yhteisön oikeudessa vahvistettuihin enimmäispitoisuuksiin.

54. Ennen kuin ryhdyn tarkastelemaan näitä kahta tilannetta, kertaan vielä joidenkin tuomioiden avulla, minkä luonteista valvontaa yhteisöjen tuomioistuin harjoittaa, kun sen on tehtävä ratkaisu nimityksen, tavaramerkin tai mainoksessa annetun tiedon mahdollisesta harhaanjohtavuudesta.

55. Edellä mainittu asia Pall koski merkin ® — joka tulee englanninkielisestä sanasta "registered" — käyttöä tavaramerkin vieressä osoittamassa, että kyse on rekisteröidystä tavaramerkistä. Kyseisessä tapauk-

sessa ®-merkillä varustetun tuotteen kaupan pitäminen voitiin Saksan lainsäädännön nojalla kieltää, jos tavaramerkki, jolla tuote oli varustettu, ei ollut rekisteröity Saksassa vaan jossakin muussa jäsenvaltiossa. Asiassa nimittäin oli väitetty, että kielto oli perusteltu sillä perusteella, että ®-merkki johti kuluttajia harhaan, jollei tavaramerkkiä ollut rekisteröity siinä maassa, jossa tavaroita pidettiin kaupan.

Yhteisöjen tuomioistuin kumosi väitteen sillä perusteella, että "*vaikka kuluttajat tai osa heistä voisivat joutua tältä osin harhaanjohdetuiksi*, tällaisella vaaralla ei voida perustella näin vakavaa estettä tavaroiden vapaalle liikkuvuudelle". [34]

56. Samoin edellä mainitussa asiassa Mars kyseenalaistettiin Saksan lainsäädäntö, jossa kiellettiin Ranskassa laillisesti kaupan pidettyjen sellaisten jäätelöpuikkojen maahantuonti, joiden pakkauksessa oli maininta "+ 10 %". Pakkauksessa olevan jäätelön määrää oli lisätty mainoskampanjan ajaksi. Kansallinen tuomioistuin halusi tietää, oliko maininta "+ 10 %" ollut harhaanjohtava etenkin siinä tapauksessa, että kauppiaat olisivat nostaneet vastaavasti jäätelöpuikkojen hintaa.

34 — Em. asia Pall, tuomion 19 kohta (kursivointi tässä).

Tästä seikasta yhteisöjen tuomioistuin totesi, että " — — Mars ei ole todellisuudessa hyötynyt myynninedistämistoimestaan nostamalla myyntihintojaan ja että esitettyjen asiakirjojen perusteella vähittäismyyjät eivät ole nostaneet vähittäismyyntihintojaan". [35] Yhteisöjen tuomioistuin kuitenkin lisäsi, että "joka tapauksessa — — *pelkästään se vaara, että maahantuojat ja vähittäismyyjät saattavat nostaa tavaran hintaa ja että kuluttajat voivat mahdollisesti erehtyä tämän perusteella, ei riitä* sellaisen yleisen kiellon perustelemiseksi, joka voi estää jäsenvaltioiden välistä kauppaa". [36]

57. Edellä mainittu asia komissio vastaan Saksa koski (muiden tuotteiden lisäksi) hollandaise- ja béarnaise-kastikkeita. Saksassa kasvirasvoista valmistettujen kastikkeiden kaupan pitäminen oli sallittu sillä edellytyksellä, että tuotteen pakkausmerkinnöissä oli ainesosaluettelon lisäksi tuotteiden sisältämiä kasvirasvoja koskeva lisämaininta. Kun Saksan hallitusta syytettiin siitä, että se oli jättänyt täyttämättä sille perustamissopimuksen 30 artiklan nojalla kuuluvat velvollisuudet, se selitti, että riidanalaisen vaatimuksen tarkoituksena oli kiinnittää kuluttajien huomio tuotteeseen sisältyviin sellaisiin ainesosiin, joita he eivät odota siihen sisältyvän: kyseisten kastikkeiden valmistustapa nimittäin poikkesi Saksassa käytetystä perinteisestä valmistusohjeesta.

35 — Em. asia Mars, tuomion 19 kohta.

36 — Em. asia Mars, tuomion 19 kohta (kursivointi tässä). Yhteisöjen tuomioistuin kuitenkin täsmensi, että "jäsenvaltiot voivat kuitenkin ryhtyä soveliaisiin toimenpiteisiin sellaisia asianmukaisesti tutkittuja toimia vastaan, jotka voivat johtaa kuluttajaa harhaan" (19 kohta).

Tässä tapauksessa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että tietojen antaminen kuluttajalle varmistetaan ainesosaluettelolla. Se totesi vielä, että "*vaikka kuluttajat voivatkin tietyissä tapauksissa tulla harhaanjohdetuiksi, on tällainen vaara vähäinen*, eikä sillä voida siten perustella kanteen kohteena olevista vaatimuksista aiheutuvia rajoituksia tavaroiden vapaalle liikkuvuudelle". [37]

58. Näistä eri tuomioista ilmenee, että yhteisöjen tuomioistuin on sitä arvioidessaan, onko nimitys, tavaramerkki tai mainoksessa annettu tieto omiaan johtamaan kuluttajaa harhaan, soveltanut eräänlaista de minimis -perustetta. [38] Yhteisöjen tuomioistuin on todennut kuluttajan tulleen harhaanjohdetuksi vain silloin, kun se on katsonut harhaanjohtavuusvaaran olevan riittävän vakava tai selvä.

59. Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin on todennut asiassa Graffione 26.11.1996 antamassaan tuomiossa, että

" — — kuluttajien harhaanjohtamista koskevalla vaaralla ei ole etusijaa tavaroiden vapaaseen liikkuvuuteen nähden ja että sillä voidaan siten perustella kaupan esteitä *ainoastaan siltä osin, kuin vaara on riittävän vakava* — — ". [39]

37 — Em. asia komissio v. Saksa, tuomion 34 kohta (kursivointi tässä).

38 — Ks. myös vastaavasti em. asia Clinique, tuomion 20—23 kohta, ja em. asia Van der Laan, tuomion 41 ja 42 kohta.

39 — Asia C-313/94, Kok. 1996, s. I-6039, 24 kohta (kursivointi tässä).

60. Se, että kuluttajien harhaanjohtamisen vaaran on oltava "riittävän vakava", on siis yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä vakiintunut vaatimus.

61. Kun otetaan huomioon tämä vaatimus, yhteisöjen tuomioistuin voisi mielestäni tässä tapauksessa käyttää *kaksiosaista arviointiperustetta* ratkaistessaan, onko maininta "luonnonpuhdas" omiaan johtamaan kuluttajaa harhaan. Tämän kaksiosaisen arviointiperusteen mukaan

a) maininta "luonnonpuhdas" on omiaan johtamaan ostajaa harhaan, jos kyseisessä hillossa olevat lyijy-, kadmium- ja torjunta-ainejäämien jäljet ovat selvästi ristiriidassa kyseisen maininnan kanssa;

b) jolleivät ne ole, maininta "luonnonpuhdas" olisi silti omiaan johtamaan ostajaa harhaan, mikäli edellä mainitut jäämät ovat selvästi ristiriidassa tämän maininnan kanssa kyseisestä hillosta mitattujen määrien vuoksi.

62. Tässä kaksiosaisessa arviointiperusteessa yhdistyvät edellä mainitsemani kaksi kuluttajaa harhaanjohtavaa tilannetta. [40]

40 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 51 kohta.

Kyseisen hillon lyijy-, kadmium- ja torjunta-ainejäämien jälkien selvä ristiriita maininnan "luonnonpuhdas" kanssa

Lyijystä todetaan esimerkiksi direktiivissä 82/884/ETY,[44] että "lyijyn käyttö aiheuttaa tällä hetkellä kuormitusta *monille ympäristön alueille*".[45] Neuvosto asetti tässä direktiivissä "*ilmassa olevalle lyijylle* raja-arvot erityisesti ihmisten suojelemiseksi *ympäristössä olevan lyijyn vaikutuksilta*".[46]

63. *Lyijy* ja *kadmium* voidaan määritellä elintarvikkeissa olevia vieraita aineita koskevista yhteisön menettelyistä annetussa asetuksessa N:o 315/93[41] "vieraiksi aineiksi". Vieraalla aineella tarkoitetaan ainetta, "jota ei ole tarkoituksella lisätty elintarvikkeeseen, mutta jota kuitenkin esiintyy siinä jäämänä mainitun elintarvikkeen tuotannon — — seurauksena tai ympäristön saastumisen vuoksi".[42]

Toisena esimerkkinä on 22.4.1999 annettu neuvoston direktiivi 1999/30/EY.[47] Direktiivin 82/884/ETY tapaan sen tavoitteena on " vahvistaa raja-arvot — — *ilmassa oleville* — — *lyijyn pitoisuuksille* — — ".[48]

64. Lyijy ja kadmium ovat raskasmetalleja, joita on ilmassa ja maan pinnalla ympäristön saastumisen vuoksi.[43]

Lisäksi direktiivi 80/778/ETY[49] osoittaa, että vesistöissäkin voi olla tätä ainetta. Direktiivin säännöksistä käy ilmi, että kuluttajan käyttöön tarkoitetussa vedessä, joka johdetaan juomavedeksi tai jota käy-

65. Lisäksi useissa yhteisön oikeuden säädöksissä todetaan, että luonnonympäristössä on näitä kahta ainetta.

41 — 8.2.1993 annettu neuvoston asetus (EYVL L 37, s. 1).

42 — Asetuksen N:o 315/93/ETY 1 artiklan 1 kohdan toinen alakohta.

43 — Myös maaperässä on lyijyä ja kadmiumia luonnostaan ns. suoloina.

44 — Ilmassa olevan lyijyn raja-arvosta 3 päivänä joulukuuta 1982 annettu neuvoston direktiivi (EYVL L 378, s. 15).

45 — Direktiivin 82/884/ETY toinen perustelukappale (kursivointi tässä).

46 — Direktiivin 82/884/ETY 1 artiklan 1 kohta (kursivointi tässä).

47 — Ilmassa olevien rikkidioksidin, typpidioksidin ja typen oksidien, hiukkasten ja lyijyn pitoisuuksien raja-arvoista annettu direktiivi (EYVL L 163, s. 41).

48 — Direktiivin 1999/30/ETY 1 artiklan ensimmäinen luetelmakohta (kursivointi tässä).

49 — Juomaveden laadusta 15 päivänä heinäkuuta 1980 annettu neuvoston direktiivi (EYVL L 229, s. 11).

tetään elintarvikeyrityksessä, on yleensä tietty määrä lyijyä. [50]

Kadmiumin osalta totean, että olen löytänyt useita yhteisön säädöksiä, jotka vahvistavat, että vesiympäristössäkin voi olla tätä ainetta.

Esimerkiksi direktiivin 83/513/ETY [51] johdanto-osassa todetaan seuraavaa:

"*useat teollisuudenalat aiheuttavat kadmiumin päästöjä, joista vesistöjen pilaantuminen aiheutuu,* ja siksi on tarpeen asettaa erityiset päästöjen raja-arvot kyseisen teollisuuden lajin mukaisesti sekä asettaa laatutavoitteet niitä vesiympäristöjä varten, joihin tällaiset teollisuudenalat päästävät kadmiumia". [52]

Neuvosto vahvistaa tässä direktiivissä "kadmiumin päästöstandardien raja-arvot — — teollisuuslaitosten päästöjä varten" [53] sekä "*vesiympäristön* laatutavoitteet *kadmiumin osalta*". [54]

Lisäksi direktiivin 80/778/ETY säännöksissä vahvistetaan, että myös kuluttajan käyttöön tarkoitetussa vedessä, joka johdetaan juomavedeksi tai jota käytetään elintarvikeyrityksissä, voi olla tietty määrä kadmiumia. [55]

66. Kaikista näistä direktiiveistä käy ilmi, että huomattava määrä teollisuuslaitoksia päästää tai on päästänyt lyijyä ja kadmiumia ympäristöön. On siis valitettava tosiasia, että luonnonympäristössä on näitä kahta ainetta. [56]

67. Koska puutarhamarjoja ja -hedelmiä määritelmänsä mukaisesti kasvatetaan tällaisessa ympäristössä, ne joutuvat väistä-

50 — Ks. mm. direktiivin 80/778/ETY 2 ja 3 artikla sekä liitteessä I olevan D kohdan 51 kohta.

51 — Kadmiumpäästöjen raja-arvoista ja laatutavoitteista 26 päivänä syyskuuta 1983 annettu neuvoston direktiivi (EYVL L 291, s. 1).

52 — Direktiivin 83/513/ETY neljäs perustelukappale (kursivointi tässä).

53 — Direktiivin 83/513/ETY 1 artiklan 1 kohdan ensimmäinen luetelmakohta.

54 — Direktiivin 83/513/ETY 1 artiklan 1 kohdan toinen luetelmakohta (kursivointi tässä).

55 — Ks. erityisesti direktiivin 80/778/ETY 2 ja 3 artikla sekä liitteessä I olevan D kohdan 46 kohta.

56 — Ilman saastuminen lyijystä ei oikeastaan tässä yhteydessä ole yllättävää. On nimittäin syytä pitää mielessä, että autoteollisuus päästi tätä ainetta ilmakehään pitkän aikaa silloin, kun ajoneuvoissa käytetty polttoaine ei vielä ollut "lyijytöntä".

mättä alttiiksi ympäristössä oleville saasteille. Näissä olosuhteissa ei olekaan harvinaista, että "luonnollisella tavalla" viljellyistä puutarhamansikoista löytyy lyijy- ja kadmium*jäämien jälkiä*.

68. Siksi katson, että kyseisessä hillossa olevat jäämät eivät ole lähtökohtaisesti ristiriidassa maininnan "luonnonpuhdas" kanssa.

69. *Torjunta-aineiden* osalta viittaan 27.11.1990 annettuun direktiiviin 90/642/ETY.[57] Direktiivin johdanto-osassa esitetään asianmukainen katsaus torjunta-aineiden käytön syihin. Siinä todetaan seuraavaa:

"kasvisadon tuottaminen on yhteisössä erittäin tärkeällä sijalla,

tämän tuotannon tulokseen *vaikuttavat jatkuvasti kielteisesti haitalliset organismit ja rikkaruohot*,

on olennaisen tärkeää suojella kasveja ja kasvituotteita näiltä organismeilta, ei ainoastaan tuotetun sadon vähenemisen estämiseksi, vaan myös maatalouden tuottavuuden lisäämiseksi,

kemiallisten torjunta-aineiden käyttö on eräs tärkeimmistä menetelmistä kasvien ja kasvikunnan tuotteiden suojelemiseksi näiden vahingollisten organismien vaikutuksilta; tästä huolimatta on suotavaa vahvistaa pakolliset pitoisuuksien enimmäismäärät niin alhaisiksi kuin hyvän viljelytavan vuoksi on perusteltua".[58]

70. Tämän säädöksen perusteella torjunta-aineiden käyttö on eräs kaikkein yleisimmistä kasvi- ja maataloustuotteissa olevien vahingollisten organismien torjumiseksi käytetyistä keinoista.[59] Lisäksi torjunta-aineita ei käytetä pelkästään "tehoviljelyssä" tai suurimittaisessa viljelyssä. Myös yksityishenkilöt, joilla on viherkasveja tai jotka viljelevät hedelmiä ja vihanneksia omassa puutarhassa, joutuvat nimittäin käyttämään tämäntyyppisiä aineita kasviensa suojelemiseksi.

57 — Torjunta-ainejäämien enimmäismäärien vahvistamisesta tietyille kasvikunnasta peräisin oleville tuotteille, mukaan lukien hedelmät ja vihannekset, annettu neuvoston direktiivi (EYVL L 350, s. 71), sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna neuvoston direktiivien 86/362/ETY, 86/363/ETY ja 90/642/ETY liitteiden muuttamisesta 14.7.1999 annetulla komission direktiivillä 1999/71/EY (EYVL L 194, s. 36; jäljempänä direktiivi 90/642/ETY).

58 — Direktiivin 90/642/ETY 1.—4. perustelukappale (kursivointi tässä).

59 — Yhteisöjen tuomioistuin on todennut useaan otteeseen, että torjunta-aineet ovat maataloudelle välttämättömiä aineita (asia 94/83, Heijn, tuomio 19.9.1984, Kok. 1984, s. 3263, 15 kohta sekä asia 54/85, Mirepoix, tuomio 13.3.1986, Kok. 1986, s. 1067, 14 kohta).

71. Näin ollen se, että puutarhamansikoita viljellään "luonnollisella" tavalla, ei näyttäisi estävän sitä, etteikö mansikoissa olisi torjunta-ainejäämiä. On totta, että asetuksessa N:o 2092/91 annetaan "luonnonmukaisista" tuotteista säännöksiä, jotka aiheuttavat "huomattavia rajoituksia sellaisten lannoitteiden ja torjunta-aineiden käytölle, — — jotka aiheuttavat jäämiä maataloustuotteisiin". [60] Kuten jo todettiin, d'arbo-hillo ei ole edellä mainitussa asetuksessa tarkoitettu luonnonmukainen tuote eikä sen pakkauksessa ole merkintöjä, jotka synnyttäisivät käsityksen, että hillo on tuotettu luonnonmukaisesti. [61]

72. Tässä tilanteessa maininta "luonnonpuhdas" ei näyttäisi lähtökohtaisesti olevan ristiriidassa ""sen kanssa, että kyseisessä hillossa on torjunta-ainejäämien jälkiä.

Maininnan "luonnonpuhdas" selvä ristiriita kyseisestä hillosta mitattujen lyijy-, kadmium- ja torjunta-ainejäämien pitoisuuksien kanssa

73. Vielä on kuitenkin tarkasteltava kyseisestä hillosta mitattuja lyijy-, kadmium- ja torjunta-ainejäämien *pitoisuuksia*. Mainin ta "luonnonpuhdas" voi nimittäin olla omiaan johtamaan kuluttajaa harhaan, mikäli elintarvikkeessa on erityisen paljon myrkyllisten aineiden jäämiä tai epäpuhtauksia. [62]

74. Tätä tarkoitusta varten ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ilmoittamia pitoisuuksia on verrattava yhteisön oikeudessa vahvistettuihin enimmäispitoisuuksiin.

75. En löytänyt ainuttakaan sellaista säädöstä, jolla erikseen säänneltäisiin hedelmissä olevia *lyijy-* ja *kadmium*pitoisuuksia. Komissio on kuitenkin toimittanut yhteisöjen tuomioistuimelle asiakirjoja, joista käy ilmi, että asiasta on tehty useita kansainvälisiä ja yhteisön tason tutkimuksia.

Yhdistyneiden Kansakuntien elintarvike- ja maatalousjärjestön, FAO:n, ja Maailman terveysjärjestön *Codex alimentarius* -komissio [63] hyväksyi joulukuussa 1998 asiakirjoja, joissa suositeltiin kansainväliś-

60 — Asetuksen N:o 2092/91 yhdeksäs perustelukappale.

61 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 45—47 kohta.

62 — Mainin ta "luonnonpuhdas" olisi sitä suuremmalla syyllä omiaan johtamaan ostajaa harhaan, mikäli elintarvikkeesta myrkyllisten aineiden tai epäpuhtauksien erityisten suurien jäämien vuoksi aiheutuisi vaaraa kuluttajan terveydelle.

63 — On syytä korostaa, että yhteisöjen tuomioistuin viittaa säännöllisesti FAO:n ja Maailman terveysjärjestön *Codex alimentarius* -komission töihin: ks. esim. asia 178/84, komissio v. Saksa, tuomio 12.3.1987 (Kok. 1987, s. 1227, 44 kohta, ns. Reinheitsgebot -tapaus; Kok. Ep. IX, s. 37), asia C-42/90, Bellon, tuomio 13.12.1990 (Kok. 1990, s. I-4863, 14 kohta) ja yhdistetyt asiat C-13/91 ja C-113/91, Debus, tuomio 4.6.1992 (Kok. 1992, s. I-3617, 17 kohta).

ten raja-arvojen vahvistamista tiettyjen elintarvikkeiden lyijy- ja kadmiumpitoisuuksille. Hedelmissä olevien lyijyjäämien kynnysarvoksi ehdotettiin 0,3 mg/kg ja kadmiumjäämien 0,01 mg/kg. [64]

Myös komission teollisuuden pääosasto (PO III) on tutkinut jäsenvaltioiden lakeja, joissa vahvistetaan lyijyn ja kadmiumin enimmäispitoisuudet elintarvikkeille. Se laati helmikuussa 1995 asiakirjan, jossa on kooste elintarvikkeissa olevien epäpuhtauksien toleranssirajoista jäsenvaltioiden lainsäädännössä. [65] Asiakirjasta käy ilmi, että jäsenvaltiot sallivat hedelmissä ja vihanneksissa 0,1—0,5 mg/kg lyijyä ja 0,02—0,2 mg/kg kadmiumia. Lisäksi näyttää siltä, että Saksan lainsäädännön mukaan useimmissa hedelmissä voi olla 0,5 mg/kg lyijyä ja 0,2 mg/kg kadmiumia.

76. Ennakkoratkaisukysymyksessään Oberlandesgericht Köln mainitsee, että d'arbo-hillo sisältää jäämiä seuraavat määrät: < 0,01 mg/kg lyijyä ja 0,008 mg/kg kadmiumia.

77. Kyseisestä hillosta mitatut jäämät alittavat siis selvästi kaikki edellä mainitut kansalliset ja kansainväliset sallitut enimmäisarvot. Kyseisen tuotteen lyijypitoisuus on itse asiassa vain 1/30 esimerkiksi FAO:n ja Maailman terveysjärjestön *Codex alimentarius* -komission suosituspitoisuudesta. Lisäksi kyseisessä hillossa on kadmiumia vain 1/25 esimerkiksi Saksan lainsäädännössä sallitusta enimmäisarvosta.

78. *Torjunta-aineiden* osalta viittaan 27.11.1990 annetun direktiivin 90/642/ETY säännöksiin. Tässä direktiivissä neuvosto nimittäin nimenomaisesti vahvistaa torjunta-ainejäämien enimmäismäärät tietyille kasvikunnasta peräisin oleville tuotteille, myös hedelmille ja vihanneksille. [66]

Direktiivin 90/642/ETY liitteestä II käy ilmi, että mansikoissa (muissa kuin luonnonvaraisissa) olevien prosymidonin ja

64 — Komission kirjalliset huomautukset, liite 1 (s. 8 ja 5).

65 — Komission kirjalliset huomautukset, liite 2.

66 — Kuten jo direktiivin 90/642/ETY otsikosta käy ilmi.

vinklotsoliinin jäämien enimmäismääräksi on vahvistettu 5 mg/kg. [67]

79. Ennakkoratkaisukysymyksessään kansallinen tuomioistuin ilmoitti, että Darbon hillossa on 0,016 mg/kg prosymidonia ja 0,005 mg/kg vinklotsoliinia.

80. Kyseisestä hillosta mitatut torjunta-aineiden määrät ovat siis erityisen alhaisia yhteisön oikeudessa sallittuihin arvoihin nähden. [68] Prosymidonia on nimittäin enintään *1/300* direktiivissä *90/642/ETY* sallitusta enimmäispitoisuudesta. Myös vinklotsoliinia on vain *1/1000* yhteisön enimmäisarvosta.

81. Tässä tilanteessa maininta "luonnonpuhdas" ei näyttäisi johtavan kuluttajaa harhaan kyseisen hillon ominaispiirteistä eikä etenkään sen ominaisuuksien, koostumuksen tai valmistusmenetelmän osalta. Näin ollen ei ole millään tavalla osoitettu varsinkaan sitä, ettei Darbon hilloa voitaisi enää nimittää "luonnontuotteeksi" tai kuvata maininnalla "luonnonpuhdas" siinä olevien lyijy-, kadmium- ja torjunta-ainejäämien jälkien vuoksi.

Lisäksi on syytä korostaa, että sitä tosiseikkaa, että tuotteen pakkausmerkinnöissä ei ilmoiteta ostajalle kyseisistä jäämistä, ei voida pitää direktiivissä 79/112/ETY tarkoitettuna kuluttajan harhaanjohtamisena, koska edellä mainittujen jäämien pitoisuudet ovat erityisen alhaisia toimivaltaisten (kansallisten, yhteisön ja kansainvälisten) viranomaisten sallimiin arvoihin nähden.

82. Näin ollen ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa Oberlandesgericht Kölnin kysymykseen siten, että maininnan "luonnonpuhdas" käyttö sellaisen mansikkahillon kuvaamisessa, joka sisältää pektiiniä hyytelöimisaineena sekä lyijy-, kadmium- ja torjunta-ainejäämien jälkiä ennakkoratkaisupyynnössä esitetyt määrät, ei ole omiaan johtamaan ostajaa harhaan direktiivin 79/112/ETY 2 artiklan 1 kohdan a alakohdan i alakohdassa tarkoitettujen elintarvikkeen ominaispiirteiden osalta.

67 — Vinklotsoliinista ks. direktiivin 90/642/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna direktiivin 76/895/ETY liitteen II ja direktiivin 90/642/ETY liitteen muuttamisesta 29.6.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/58/ETY 2 artiklalla, liitteessä II olevan 1 kohdan v alakohta (EYVL L 211, s. 6). Prosymidonista ks. direktiivin 90/642/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna neuvoston direktiivien 86/362/ETY, 86/363/ETY ja 90/642/ETY liitteiden muuttamisesta 27.10.1998 annetun komission direktiivin 98/82/EY 3 artiklalla, liitteessä II olevan 1 kohdan v alakohdan b alakohta (EYVL L 290, s. 25).

68 — Jopa siinä määrin, että komissio piti näitä määriä "hämästyttävän pieninä" (komission kirjallisten huomautusten ranskankielinen käännös, s. 11).

Ratkaisuehdotus

83. Edellä olevan perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa Oberlandesgericht Kölnin kysymykseen seuraavasti:

Kuluttajalle myytäväksi tarkoitettujen elintarvikkeiden merkintöjä, esillepanoa ja mainontaa koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 18 päivänä joulukuuta 1978 annetun neuvoston direktiivin 79/112/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna 27.1.1997 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 97/4/EY, 2 artiklan 1 kohdan a alakohdan i alakohtaa on tulkittava siten, että maininnan "luonnonpuhdas" käyttö pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen mansikkahillon kuvaamisessa ei ole omiaan johtamaan ostajaa harhaan elintarvikkeen ominaispiirteistä.